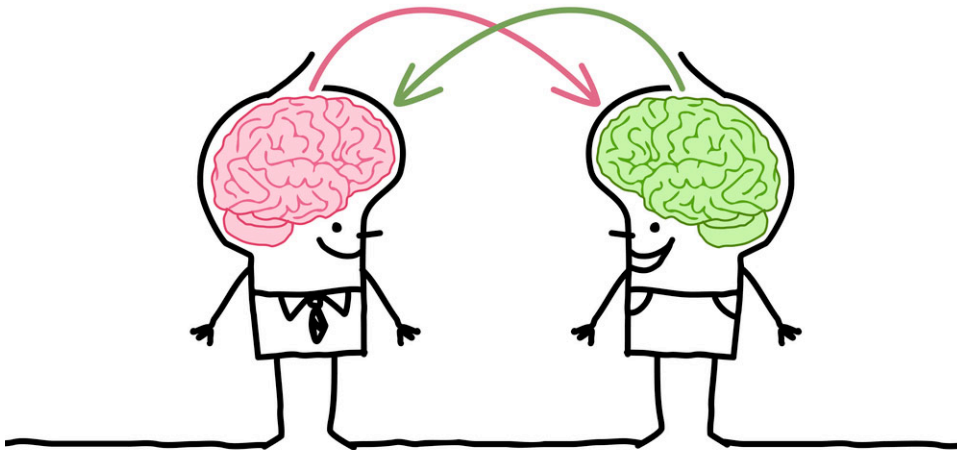

Gensidighed

Politken 24. november 2001

For nogle uger siden (3/11) berettede jeg om opdagelsen af de såkaldte 'spejlneuroner', hjerneceller der responderer, 'fyrrer', når forsøgspersoner enten selv udfører eller iagttager andre udføre bestemte intentionelle handlinger, såsom at gribe, bide, rive etc. Det sjove ved disse neuroner er, at de registrerer andres handlinger som identiske med egne tilsvarende handlinger.

Ledende forskere på feltet har da også straks foreslået, at disse spejl-celler skulle være sædet for det, der med et akavet (og vanskeligt oversætteligt) udtryk hedder en "theory of mind", dvs den forestilling, vi alle nærer om, at andre mennesker er udstyret med "mind", altså med et mentalt liv af samme slags som vores eget. Ifølge disse forskere udgør vores system af spejlneuroner en matchningsnøgle, der forårsager en kognitiv begivenhed med følgende struktur: " A's handling er magen til min, derfor er A og jeg magen til hinanden."

Læsere vil næppe undre sig over, at jeg her min vane tro fornemmer et grumt tilfælde af malplaceret konkretitet. Jeg medgiver villigt, at vore spejlneuroner højst tænkeligt udgør et nødvendigt redskab for fremkomsten af talentet for intersubjektivitet, altså for gensidighed i dyb forstand. Ligesom man ikke kan læse uden at have øjne, så er følelsen af gensidighed højst tænkeligt betinget af

spejlneuroner. Og dog er spejlneuronerne antagelig lige så lidt forklaring på, at vi kan føle gensidighed, som øjnene er en forklaring på, at vi kan læse.

Hvad der straks vækker min mistanke er argumentets generelle struktur, som består i at identificere en almen menneskelig kompetence med, hvad der dybest set er en rent logisk operation, en syllogisme af formen: hvis $x = a$ og $y = a$, så følger deraf at $x = y$. Logikken er selvfølgelig et ufravigeligt redskab i videnskaben, og den mest udbredte erhvervssygdom er som bekendt at forklare alting med de redskaber, der er vigtige for ens egen profession.

Jeg er ikke i tvivl om, at netværk af nerveceller kan foretage en slags syllogistiske operationer, men det kan enkelte nerveceller ikke. Dertil kommer, at den syllogistiske slutning hviler på, at det "at være vidne til", at noget udføres, har samme logiske status som det "selv at udføre" det. Men hvordan skelner neuronerne egentlig disse to muligheder fra hinanden, eller altså hvordan kender neuronet forskel på selv og ikke-selv?

Afgørende her er de signaler, der når frem til hjernen fra de proprioceptive sanser, dvs. kroppens indvendige registrering af sine egne bevægelser. Spejlcellernes fyringsmønster skal altså bearbejdes i sammenhæng med andre signaler for at kunne give utvetyding mening. Og disse bearbejdnings kan næppe løsrides fra de vidtstrakte spejlsale af neuroner, som er involveret i livets fortløbende rekonstruktion af vores "selv."

Den malplacerede konkretthed er så meget desto mere ærgerlig som spejlneuronerne placering i Brocas område, der på en gang er basis for motoriske og sproglige færdigheder, åbner for langt mere raffinerede perspektiver. Den amerikanske neurolingvist Don Favareau pegede ved et møde i København på, at spejlneuronforskningen i virkeligheden viser, "at ikke blot sproget, men også handlingerne, udgør et 'offentligt' domæne ud fra hvilket ens subjektive selv konstrueres." Og "derfor er der ikke noget fuldt organiseret 'selv' .. som ikke også bruger andres handlinger som det stof, det selv er vævet af."

Favareau henviste i den forbindelse til C. S. Peirce, der har kaldt den holdning at "jeg er helt og aldeles mig selv og overhovedet ikke dig" for en "slethedens metafysik".

Ret så aktuelt, må man sige.